

ANGLICIZMY VE ZDRAVOTNICKÉ TERMINOLOGII S PŘÍHLÉDNUTÍM K OŠETŘOVATELSTVÍ

ANGLICISMS IN HEALTH-RELATED TERMINOLOGY AND NURSING

Roman Adamczyk

Abstrakt

Východiska: Anglicizmy, tedy výrazy anglické provenience přejaté do jiných jazyků, pronikají zejména v posledních dekádách do odborného zdravotnického i nezdravotnického diskurzu ruku v ruce s mohutným rozvojem oborových poznatků a s expanzí anglosaské odborné literatury.

Cíl: Příspěvek teoreticko-přehledového charakteru je věnován anglickým výrazům přejatým do českého komunikačního úzu ve zdravotnické literatuře (včetně ošetrovateľské) a v mluveném projevu. Klade si za cíl osvětlit genezi a význam nejběžnějších a nejzajímavějších výrazů tohoto typu a ozřejmit jejich funkci v moderním profesním diskurzu.

Metoda: Stať čerpá z autorovy lingvistické a pedagogické zkušenosti, dlouholeté excerpcce příslušných výrazů z autentických textů a z vyhledávání relevantních článků a knižních publikací v databázích. Vybrané výrazy jsou dokladovány kontextovým užitím.

Výsledky: Import anglicizmů se s narůstajícím tempem promítá do různých zdravotnických disciplín, jako jsou zubní lékařství a dentální hygiena, kardiologie a interní medicína, vyšetřovací metody, epidemiologie, fyziologie, nosologie, fyzioterapie, farmakologie, léčebná výživa, porodnictví či ošetrovateľství. Část přejatého lexika přitom podléhá různým úrovním adaptace.

Závěr: Termíny importované z anglické slovní zásoby představují v současné době významnou součást psané (i mluvené) profesní komunikace a postupně se integrují do textů odborného rázu v mnoha zdravotnických oborech.

Klíčová slova

anglicizmus, přejímka, zdravotnická terminologie, zdravotnické obory, profesní diskurz

Abstract

Background: An influx of anglicisms, i.e., expressions of English provenance transferred to other languages, has been attested in recent decades in the discourse of health care and in other areas, hand in hand with a major expansion of professional knowledge and pertinent literature written in English.

Aim: The present theoretical-review article centres on English loanwords that become part of professional usage in Czech health-related literature, including the literature of nursing, and in spoken communication. The aim of the article is to elucidate the origin and meaning of the most common and interesting expressions in this category and to comment on their function in current professional discourse.

Methods: The article draws on the author's linguistic and teaching experience, a long-term process of excerption of particular anglicisms from authentic texts and on a database-driven literature search. Selected terms are exemplified in a keyword-in-context manner.

Results: Increasingly, the import of anglicisms informs various health-care terminologies, including those of dental care, cardiology and internal medicine, examination methods, epidemiology, physiology, nosology, physical therapy, pharmacology, nutrition, obstetrics or nursing. A subset of the lexical loans are subject to certain levels of adaptation.

Conclusion: English loanwords are frequently imported for the purpose of professional communication in Czech, becoming an integral part of written and spoken discourse in a number of health care disciplines.

Keywords

anglicism, loanword, health care terminology, health care professions, professional discourse

ÚVOD

V posledních dekáдах se zdravotníci ve zvýšené míře setkávají s termíny i slangovými výrazy, které byly do našeho prostředí absorbovány z jiných jazyků. Souvisí to s komunikačním propojením odborné i laické veřejnosti (zejména prostřednictvím internetu), rostoucím počtem medicínských objevů, rozvojem nových technologií, které vyžadují nová pojmenování, ale též s dalšími faktory společenské a individuální povahy. Takové přejímky jsou pak v cílovém jazyce ponechány ve své původní podobě nebo různě adaptovány a slouží ve formální či neformální komunikaci zdravotnických týmů. Běžně se také objevují v odborných periodikách a knižních publikacích. Jejich správné užití a porozumění proto začíná tvořit nedílnou součást zdravotnické teorie i praxe. Přestože přejatá slova bývají různé provenience (srv. japonské 'takotsubo syndrom' nebo německé

‘Steinstrasse’), jednoznačně dominujícím zdrojem importovaných výrazů v řadě jazyků světa je angličtina. Tato hegemonie angličtiny souvisí s její pozicí mezinárodního jazyka medicíny a řady dalších vědních oborů a je kontinuálně posilována faktem, že značné procento odborné literární produkce v této oblasti pochází od anglicky mluvících autorů nebo z anglofonních zemí.

CÍLE PRÁCE, METODIKA A POPIS REŠERŠNÍ STRATEGIE

V zájmu přesné, jednoznačné a pro pacienta bezpečné komunikace je namístě věnovat přejatým výrazům zvýšenou pozornost jak v praktické klinické komunikaci, tak ve vzdělávací přípravě různých profesních skupin zdravotníků. Doplnující informace k dané problematice a příslušný náhled poskytují též teoretické lingvistické studie týkající se importované terminologie. Následující text si klade za cíl osvětlit genezi a význam nejběžnějších a nejzajímavějších výrazů tohoto typu a ozřejmit jejich funkci v moderním profesním diskurzu medicíny a nelékařských oborů.

Základní materiální východisko práce tvoří vlastní korpus přejatých anglických termínů, který vznikl průběžnou excerpcí v rámci autorovy pedagogické a výzkumné činnosti. Teoretické části statí vycházejí z deskripce, hodnocení a klasifikace dané vrstvy lexika a z rešeršní strategie uplatňované ve dvou rovinách: 1. kontextový materiál s příklady užití konkrétních termínů je založen na filtraci klíčových slov ve vyhledávacích příslušných časopiseckých archivů (Florence, Česká gynekologie, Medicína pro praxi, Neurologie pro praxi, Intervennční a akutní kardiologie, Remedia, Česká stomatologie, Praktické lékárenství, Dermatologie pro praxi), 2. odborné lingvistické poznatky jsou dokladovány odkazem k teoretickým statím jiných autorů, jak byly dohledány v databázích PubMed, Wiley Online Library, Jstor, Medvik, John Benjamins Catalog, případně v Library of Congress Catalog nebo Souborném katalogu Národní knihovny České republiky.

ANGLICIZMY A JEJICH KOMUNIKAČNÍ FUNKCE

Výrazy anglického původu nezůstávají jen uvnitř hranic anglofonního světa a stále častěji pronikají do slovní zásoby mnoha jazyků v rostoucím spektru oblastí lidské činnosti, včetně medicíny, ošetrovatelství a dalších zdravotnických oborů. Taková pojmenování, která vznikla v anglickém jazyce a našla s většími či menšími obměnami cestu do lexika (tj. slovní zásoby) jiných jazyků, tradičně označujeme jako ‘anglicizmy’. Onysko (2007, s. 10) definuje anglicizmus jako „genericke označení výskytu anglického jazykového elementu v jiných jazycích“. Dle Nového encyklopedického slovníku češtiny (Bozděchová, 2017) se za anglicizmus „v širokém smyslu považují prvky všech jazykových rovin a na všech stupních adaptace, v užším smyslu lexikální prostředky přejaté z angličtiny.“ Jako takové jsou hojné anglicizmy v moderních jazycích projevem akcelerace neologických procesů a čilého kontaktu mezi územími a jejich jazyky, který souvisí zejména s rozvojem komunikačních prostředků. Vedle zdravotnictví jsou anglicizmy běžným jevem ve sportu (gól z anglického ‘goal’, kouč z anglického ‘coach’, out, offside, snowboard aj.), hudbě (jazz, country), počítačových a mobilních technologiích (server, hard disk, RAM, cache

paměť, handsfree atd.), kulinářství (muffin, cupcake, brownie, hamburger, hot dog, fast food), kynologii (pinč z anglického 'pinch', buldok z anglického 'bulldog'), ekonomii a finančnictví (holding, leasing, marketing), filmu, médiích a kultuře (interview, casting), cestovním ruchu (last minute, all-inclusive) či oblasti módy a kosmetiky (peeling, outfit). Angličtina funguje zejména od 2. poloviny 20. století jako klíčový donor jednoslovných i víceslovných výrazů, které se snadno a efektivně uplatňují jako komunikační prostředky k vyjádření nových a místy i tradičních, redefinovaných pojmů v cílových jazycích. Velmi otevřená anglickým přejímkám je němčina či nizozemština (Haspelmath, Tadmor, 2009), v češtině je přejímání anglických slov populární zvláště od 90. let 20. století, jakkoli doklady anglicizmů nalezneme již u Čapka a dalších autorů první poloviny 20. století (lord, bus, handicapován – Čapek, 1924). Ve zdravotnických textech té doby v oblasti chirurgie, traumatologie, interní medicíny či porodnictví se setkáváme například s výrazem 'shock', a to i ve spojení 'anafylaktický shock' (např. Kukula, 1913, s. 432). Mezi první české doklady anglického 'stress'¹ užitého v psychofyziologickém smyslu patří jeho výskyty v Encyklopedii praktického lékaře z roku 1954 (Netoušek, 1954). Masivní příliv nových anglických výrazů v medicíně, ošetrovatelství, biomedicínském inženýrství a řadě příbuzných oborů pak nastal až po roce 1989.

Anglicizmy, analogicky k jiným přejímkám, procházejí procesem recepce do daného cílového jazyka. Jedná se de facto o jazykový import, který je motivován především následujícími skutečnostmi: 1. módní trendy a snaha o jejich následování, snaha zaujmout, 2. snadnost pojmenování pomocí anglického výrazu, který často vzhledem k hegemonii anglosaského světa v některých vědách a technologiích vzniká jako první, 3. jazyková ekonomie, zejména případy, kdy by kompaktní anglický termín vyžadoval opisný, víceslovný ekvivalent v cílovém jazyce (jednoslabičné 'stent' by bylo adekvátně nahrazeno devítislabičným 'endovaskulární protéza', což je nepraktické – srv. podobný problém ve španělštině – Vayá, Mora, 2009), 4. snaha o exkluzivitu vyjadřování a prestiž, stojící na předpokladu, že demonstrováním znalosti angličtiny se mluvčí posouvá na společenském žebříčku (případně vylepšuje svou sociální pozici v očích ostatních), 5. mezinárodní srozumitelnost. Zatímco motivační faktory 1 a 4 jsou především psychologické povahy, u faktorů 2 a 3 máme co do činění zejména s otázkami vnitrojazykovými, kdy například náhrada výrazu 'outsourcing' za opisné 'zajišťování služeb a prací prostřednictvím externích dodavatelů' by vedla k nepřijatelné těžkopádnosti označení (Hoffmannová, Šimandl, 2008, ASCS). Faktor 5 je pak logicky otázkou kulturní a mezinárodně komunikační. Dle Svobodové (2007) je to zejména výstižnost, atraktivnost a 'významová síla', co vede k upřednostnění výpůjčky² z angličtiny před domácím výrazem. Tejnor již v 70. letech minulého století konstatoval: „Přejímání slov z jiných jazyků patří odedávna k běžným způsobům obohacování slovní zásoby. Ve výsledcích tohoto procesu se zřetelně projevuje, od kterých národů a v kterých dějinných obdobích jsme přejímali hmotné předměty nebo myšlenkové podněty ve vědě, v technice, v kultuře nebo

¹ De facto jde o referenci k Selyeho výrazu zformovanému z původního 'distress' a zavedenému zejména ve 40. letech v novém významu 'zátěže organismu'. Do té doby 'stress' figuroval v technické terminologii ve vztahu k zátěži materiálu. Výraz je primárně spojen s latinským 'strictus' (Hoad, 1996).

² Někteří autoři preferují označení 'přejímka', neboť ve skutečnosti k žádnému 'vracení' výrazu po jeho 'půjčení' zpravidla nedochází.

v politice“ (Tejnor, 1976, s. 90). Byť v současné době jednoznačně převažuje import slov z angličtiny do češtiny, jsou doloženy i lexikálně-pojmové procesy opačného směru, ať už jde o známé výrazy ‘robot’, ‘polka’ apod., nebo poměrně raritní, ale medicíně vlastní, vysoce specifické bohemizmy v angličtině, jako je ‘olomoucine’ (Abraham et al., 1995) či personální eponyma spojená s českými vědci (Purkyně cells – Purkyněho buňky). Příležitostně medicínská angličtina těží z výpůjček z dalších jazyků – japonštiny, němčiny apod., avšak jde o jev spíše okrajový (Alcaraz Ariza, 2012).

Picone (1996) rozlišuje v procesu transferu anglických výrazů a významů (pojmových konstrukcí) do jiných jazyků následující entity: a) integrální anglicizmy (anglofonní jazykový produkt coby nosič (vehikulum) uvádí do cílového jazyka nový pojem – např. stent, compliance), b) sémantické přejímky, při nichž je použit existující materiál cílového jazyka, ale je pod vlivem angličtiny významově posunut, popřípadě je jeho význam rozšířen nebo zúžen (v medicíně např. *evidence* ve smyslu ‘důkaz, vědecký důkaz’, přestože předtím v češtině převažoval význam ‘záznamy, registrování něčeho’), c) strukturní výpůjčky (v obchodech známé Jak vám mohu pomoci?, které nahradilo obvyklé české Prosím? pod vlivem fráze Can I help you? – hovoříme o strukturním kalku; ty bývají víceslovné povahy), d) pseudoanglicizmy (jde o výrazy domácí provenience cílového jazyka, např. češtiny, avšak vyvolávající dojem anglické výpůjčky; často jsou produktem záměrného tvoření z anglických elementů a v angličtině nejsou v dané podobě používány – např. ‘happy end’ místo nativního anglického ‘happy ending’ – srv. Bozděchová, Klégr, 2018) a e) hybridní výrazy s výpůjčkou (caries detektor, side-to-side anastomóza). Výpůjčkou může být i pouhá část slova (morfém) nebo slovní reziduum (např. známé ‘e-’ (e-kniha)). Anglicizmy se rekrutují jak z obecných jmen (apelativ), tak ze jmen vlastních (např. Veinviewer³, Vacutainer – původně obchodní označení).

Po přijetí anglického slova je jeho úzus ustálen na původní podobě (‘bypass’) nebo se dále vyvíjí a je adaptován. Probíhá zpravidla adaptace ortoepická (výslovnostní), ortografická (pravopisná), morfologická (tvaroslovná – např. ‘shunt’ bez ‘šuntu’), slovotvorná (‘cétéčko’ z anglické zkratky ‘CT’). Dle Rejzka (1993) se anglicizmy adaptují promítnutím výslovnosti do pravopisu – *džus, víkend*, nebo naopak pravopisu do výslovnosti – *tramvaj*.

VYBRANÉ ZDRAVOTNICKÉ ANGLICIZMY A JEJICH VÝZNAM

Sledování vývoje anglických termínů z perspektivy jejich adaptace v cílovém jazyce (target language) je zajímavé především pro lingvisty. Z hlediska rostoucí množiny anglicizmů ve zdravotnických oborech je ovšem nosnější rozlišení přejímek dle sémantické oblasti (klinické i mimoklinické). Mezi časté tematicko-oborové domény přejímání anglicizmů v posledních dekádách patří zejména:

- a) zubní lékařství a dentální hygiena (inlay, flossing, caries detektor, retainer, airflow(čko) aj.)
- b) kardiologie a interní medicína (pacemaker, gallop, flutter aj.)
- c) mikrobiologie, vyšetřovací a laboratorní metody, technické vybavení (hatching, Western blot aj.)

³ „Zkušenosti s přístrojem Veinviewer na onkologické klinice“ – název článku, Mändlová, 2009.

- d) epidemiologie a veřejné zdraví (surveillance, compliance, booster aj.)
- e) fyziologie (clearance, rebound fenomén, GABA aj.)
- f) nosologie a označení symptomů (AIDS, BSE, ADHD, craving aj.)
- g) chirurgie (end-to-end, side-to-side, leak, sinus lift, set, sheath, meshování, stripping, push metoda, pull metoda, failed neck surgery syndrom, fast track aj.)
- h) rehabilitace a fyzioterapie (strečink, trénink, tejpování, twist terapie aj.)
- i) farmakologie a farmakoterapie, léčebná výživa (orphan, diskhaler, wear-off, on-off, first-pass efekt, biosimilars, ACE-inhibitory, sipping aj.)
- j) organizace péče (emergency, first responder, second look, overtreatment aj.)
- k) porodnictví (blue baby, collodion baby, baby box aj.)
- l) ošetrovatelství (NANDA aj.)

Ad a) Vznik nových postupů, technik, materiálů a produktů v zubním lékařství, dentální hygieně a příbuzných oborech vedl v uplynulých dekáдах k potřebě nových pojmenování, která by dané skutečnosti zachytily. V odborném diskurzu se tak setkáváme s již poměrně tradičními výrazy jako 'onlay', 'overlay' či 'inlay' (druhy zubních výplní), zároveň se však prosazují zcela nové termíny a polotermíny typu 'flossing' (čištění zubní nití), 'polishing' (hrubé leštění zubní výplně), hybridní 'caries detektor' (detektor kazu) a jako produktivní se jeví i oblast ortodontie či hygieny: 'retainer' ve smyslu fixačního drátu po ortodontické úpravě chrupu, 'airflow' (pískování, čištění zubů tryskovou abrazí). Posledně jmenovaný výraz místy dentální hygienistky morfologicky adaptují českým zakončením '-čko' na 'airflowčko'. V implantologii se vžilo anglické 'attachment'⁴ pro druh nástavby – např. 'kulový attachment'. Endodontická literatura využívá anglicismu 'plugger' k označení zatlačovacího nástroje a stejně sufigovaného 'sealer' pro označení materiálu určeného k pečetění kořenových kanálků (Somolová et al., 2021). Přípona -er je hojně užívána i u dalších nástrojů a pomůcek ('spreader', 'spacer' či 'scaler' – k odstraňování zubního kamene). Některé přirozené procesy, případně cílené intervence mívají nejen ve stomatologii zakončení -ing, např. 'bridging' (reaktivní překrytí defektu dentinem). S rostoucím důrazem na eliminaci vlhkosti při plombování či jiném ošetření zubu zdomácnělo také anglické 'cofferdam' v počestěné podobě ('koferdam') ve významu membránové bariéry bránící přítoku slin do místa intervence. Jde přitom o výraz, který byl původně užíván v námořnictví a stavitelství k označení zařízení pro suchý přístup k podvodní konstrukci.

Ad b) Mezi nejznámější a nejstarší anglicizmy sémantické oblasti interní medicíny a kardiologie patří 'bypass', zdomácnělý i v mluvě laiků, a 'pacemaker', který je však poměrně často nahrazován 'domácím' výrazem 'kardiostimulátor', v němž ovšem figurují latinské kořeny. Obdobnou konkurenci anglicizmu s českým termínem pozorujeme u výrazu 'afterload', objevujícího se v kardiologické literatuře (Antonová et al., 2019) a příležitostně nahrazovaného českým synonymem 'dotížení'. Analogická situace platí pro 'preload' ('předtížení' či 'předpětí' [komory]), jehož zvyšování může být indikátorem srdečního selhávání. Dominance anglicizmu nad domácím výrazem je patrná u označení auskultačních nálezu a poruch rytmu, jako je 'flutter' (zejména ve spojení 'flutter síní') či

⁴ Progresivní je užití tohoto polysémního pojmenování v sociální psychologii a sociální práci ve smyslu 'vztahová vazba'.

‘gallop/galop’. Oba výrazy uvádí jako hlavní hesla také Velký lékařský slovník jako stěžejní naučně-lexikografické dílo v oboru (Vokurka, Hugo, 2015). V oblasti vaskulární jsou používány ještě výrazy typu ‘end-diastolický tlak’⁵ (tlak na konci diastoly), ‘non-dipping’ (chybění fyziologického nočního poklesu krevního tlaku) či ‘peak flow’ (maximální průtok v cévách při dopplerovském vyšetření). Specifické morfologické přizpůsobení nastalo u anglického ‘volume’ (objem), které se objevuje ve spojeních jako ‘restrikce volumu’, ‘deplece volumu’. V tomto případě anglicizmus představuje variantu původního latinského ‘volumen’ s pozměněným zakončením a angličtinu lze považovat za prostředníka či akcelérátora užití daného lexikálního kořene.

Ad c) Oblast vyšetřovacích metod a biomedicínské techniky, pomůcek, přístrojů a zařízení je s ohledem na status angličtiny jako společného jazyka (*lingua franca*) světa obchodu, který dané produkty dodává, i samotné medicíny, v níž dochází k čilé výměně informací, na anglicizmy velmi bohatá. Sekundárním důvodem je skutečnost, že řada termínů v této sémantické/paraklinické oblasti je víceslovná, a tudíž se u ní efektivně uplatňují abreviace – zkratková označení. Laboratorní vyšetření a laboratorní technika pracují s anglicizmy ‘hatching’⁶, ‘clearance’ (viz též fyziologie), ‘Western blot’, ‘Southern blot’. ‘Southern blot’ není ve skutečnosti odkazem na světovou stranu (*south* = jih), ale jde o eponymum odkazující k britskému biologovi Edwinu Southernovi (Burnette, 2015). Analogicky k této homonymii pak byly pro obdobné vyšetřovací techniky vytvořeny výrazy inkorporující další anglická označení světových stran. V alergologii se hojně uplatňuje tzv. ‘prick test’, z anglického ‘prick’ = ‘píchnout’. Poměrně frekventované je obecné označení pro sledování určitého jevu ‘screening’, které se objevuje také v adaptované podobě (‘skrinink’).

Početná skupina přejatých abreviací (zkratk, akronym a zkratkových slov) je v oblasti vyšetřovacích metod, respektive též v oblasti fyziologie, reprezentována výrazy jako APPT, INR, HDL, LDL, HBsAg⁷, anti-HIV, EBV, CMV aj. U značné části těchto zkratk lze vzhledem k jejich řecko-latinským kořenům ‘dotvořit’ české ekvivalenty tak, aby plně odpovídaly iniciálám zkratky (CRP – C-reactive protein, C-reaktivní protein; FSH – follicle-stimulating hormone, folikuly stimulující hormon), u jiných to možné není (HDL – high-density lipoprotein, LDL – low-density lipoprotein; PCR – polymerase chain reaction) a je nutné jiné, opisné vyjádření (lipoproteiny s vysokou hustotou, lipoproteiny s nízkou hustotou, polymerázová řetězová reakce), popřípadě zformování alternativní domácí české zkratky. Poměrně novými anglicizmy v oblasti vyšetřovacích metod jsou ‘D-dimer’, užívaný k označení proteinových fragmentů aktivovaných při fibrinolýze, ‘primer’ (iniciační molekula syntézy – srv. Vokurka, Hugo, 2015) nebo ‘prion’ (zkratkové slovo z anglického ‘proteinaceous infectious particle’. V části anglicizmů označujících testy se objevují písmena řecké abecedy (β-crosslaps – osteoklastický marker⁸). Místy se ve tvoření zkratk uplatňuje jazyková hravost a eufonie – např. u názvučného akronymu ‘ELISA’, evokujícího ženské jméno ‘Alžběta’, ‘Bětka’ (medicínský význam zkratky je ‘enzyme-linked

⁵ Viz opět Vokurka, Hugo, 2015.

⁶ V reprodukční medicíně jde o terapeutickou laboratorní manipulaci usnadňující otěhotnění – viz např. Žáková, 1996.

⁷ Srv. Spadia, 2021 aj.

⁸ Samotné slovo ‘marker’ je dnes již tradičním anglicizmem.

immunosorbent assay – 'enzymová imunoanalýza'). V souvislosti s pandemií koronaviru se v nedávné době celosvětově prosadilo anglické označení COVID (akronymum z 'coronavirus disease').

Specifickou skupinu vyšetřovacích metod označovaných anglofonními zkratkami (dle provenience) představují zobrazovací metody (MRI = magnetic resonance imaging, CT – computerized tomography – též v počestně lexikalizované a skloňované podobě 'cétéčko' (viz výše), PET – positron emission tomography, SPECT – single-photon emission computerized tomography), respektive diagnostické inventáře a dotazníky v klinické psychologii, psychiatrii a psychoterapii – mj. MMPI (Minnesota Multiphasic Personality Inventory), SCL (Symptom Checklist), nebo v různých dalších oborech, včetně ošetrovatelství (GCS – Glasgow Coma Scale, BI – Barthel Index, WHO QoL – World Health Organisation Quality of Life). Psychoterapie akceptuje anglicizmy, mimo zmíněných dotazníků, také v oblasti intervencí a terapeutických technik – např. focusing, mindfulness (s konkurujícím českým překladem 'všímavost').

Další oblast s přejatými anglosaskými pojmenováními představuje pak rozličné technické a přístrojové vybavení, kde se setkáváme s výrazy typu ECMO (Extracorporeal Membrane Oxygenation – extrakorporální membránová oxygenace jako sofistikované zařízení pro mimotělní oběh) nebo již zmíněným 'Veinviewer' (přístroj pro lokalizaci cév). Výsledky přístrojových vyšetření v rámci zobrazovacích metod (imaging) jsou často označovány již tradičním anglicismem 'scan', odvozeným z latinského 'scandere', které původně mělo význam 'stoupat', 'měřit' nebo 'označovat metrickou stopu ve verši' (Hoad, 1996). Z etymologického pohledu jde o slovo příbuzné s výrazy 'skandovat' apod. Běžný je i výskyt adaptované podoby 'sken'.

Add) V oblasti epidemiologie⁹ zdomácnělo původní anglické 'surveillance', a to v neadaptované podobě s významem 'sledování nemoci v populaci, epidemiologický dohled'. O surveillance se hovoří zejména v souvislosti s bdělostí vůči infekčním nemocem, a to i na úrovni legislativy (Česko, 2010). V klinických studiích se můžeme setkat s výrazy jako 'monitoring' nebo 'compliance', přičemž druhý ze jmenovaných termínů je referencí k míře spolupráce pacienta na léčebném režimu, tedy jeho ochotě a schopnosti užívat léky nebo dodržovat doporučený režim. Termínem s opačným významem (nespolupráce) je 'non-compliance' (Motlová, Holub, 2005). V oblasti preventivní vakcinologie je již po několik dekád používán termín 'booster' ve významu posilující vakcinační dávky (anglicky 'to boost' = 'posílit, podpořit').

Ad e) Terminologický aparát fyziologie, respektive anatomie využívá lexikálních anglicizmů poměrně sporadicky, a to v případech, kdy by domácí termín byl těžkopádný (opisný, víceslovný) nebo není dosud plošně etablován. Schmidt (1992), respektive překladatel daného textu, např. pracuje s termínem 'carrier' a 'solvent drag' u transportních systémů v tubulu a sběrném kanálku, metaforickým 'drumstick' pro Barrovo tělísko (chromatinovou hrudku) na buněčném jádru, 'rebound fenoménem' u brzdění rychlých pohybů (fyziologie mozečku), 'far-field potenciálem' u elektrické aktivity mozku, termínem 'chunks'

⁹ Při vyhledávání klinických studií a odborných článků zdravotníci běžně využívají informačních databází, které nesou názvy složené z anglických morfémů (MedLine, PubMed aj.) Tato problematika však spadá spíše do medicínské informatiky a metodologie výzkumu.

v souvislosti s organizací paměťových stop nebo 'imprintingem' ve smyslu 'vtiskování' v asociativním učení. Některé z těchto výrazů již mají konkurující české protějšky (např. 'tah rozpouštědla' vs. 'solvent drag'). Daleko častější jsou anglické zkratky (viz též písm. c). Vedle již zmíněných zkratk a akronym¹⁰ je zavedeno relativně velké množství zkratk v oblasti biologicky aktivních látek v organismu. Řada působků v centrální nervové soustavě i mimo ni například nese anglická označení ve formě zkratky (ACTH, GABA aj.), hovoří se také o celé skupině releasing-hormonů (de facto jde o liberiny – např. CRH, TRH, FSH RH).

Ad f) Nosologie (nauka o nemocích a jejich třídění) a symptomatologie (nauka o příznacích) disponují rozrůstající se skupinou anglicizmů v lexikální i nelexikální (zkratkové) podobě. Jedná se jak o starší, zavedené termíny odpovídající etablovaným pojmům v neurologii, psychiatrii a jiných disciplínách (izolované symptomy, syndromy i samostatné choroby: 'neglect' jako opomíjení poloviny senzorkého pole u cerebrálních lézí; 'craving' jako bažení po návykové látce; 'locked-in' syndrom jako neurologické postižení s poruchou hybnosti; 'AIDS' jako akronym pro syndrom získaného selhání imunity), jednak též o nově se objevující, respektive až mediálně módní označení jako je 'BSE' (bovine spongiform encephalopathy – tzv. 'nemoc šílených krav') nebo 'ADHD' (attention deficit hyperactivity disorder – porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou). Oblíbě se těší také anglická zkratka 'OCD', označující obsesivně-kompulzivní poruchu, tedy jednotku nedávno přeřazenou ze skupiny úzkostných poruch do samostatné kategorie a manifestující se vtíravými myšlenkami a nutkavým chováním. Česká zkratka 'OKP' se naproti tomu příliš neujala. Větší množství anglických zkratk nacházíme v oblasti tzv. vzácných onemocnění s populační prevalencí nižší než 1 případ na 2000 osob. OrphaNet (OrphaNet, 2021) uvádí přes 9000 takových klinických jednotek, přičemž mnohé jsou pro komplexnost svého pojmenování designovány právě anglickou zkratkou – CSCD, EOFAD a řada dalších. V některých případech se užití anglicizmu v odborné literatuře jeví jako redundantní, neboť existuje přijatelný a funkční český ekvivalent (např. 'low back pain' pro 'bolesti dolní části zad' nebo 'bolesti dolních zad'). Svou roli zde může sehrávat opět otázka eufonie, prestiže nebo jazykové ekonomie (tři jednoslabičné anglické výrazy vs. multiverbální český protějšek).

Ad g) Sémantické pole chirurgie s ohledem na překotný rozvoj nových operačních technik a přístrojů začíná kromě tradičních deskriptivních označení řecko-latinské provenience, případně eponymických názvů (Billroth I, Baronova ligace aj.) využívat též přejímek hotových pojmenování – a potažmo pojmů – z anglofonního prostředí, v němž se realizuje či publikuje řada průkopnických prací. Tuzemská chirurgická literatura a praxe tak 'operuje' s anglicizmy typu 'end-to-end/side-to-side/end-to-side' v souvislosti s provedením anastomóz, několika výrazy pro operační postupy a výkony ('push metoda', 'pull metoda' u zavádění perkutánní endoskopické gastrostomie; 'sinus lift' u vystýlání čelistní dutiny; 'meshování' – s českým dějovým sufixem – pro úpravu kožního štěpu v plastické chirurgii; 'stripping' pro odstranění žilních úseků v rámci cévní chirurgie aj.)

¹⁰ V české jazykovědné tradici se za akronyma považují ty zkratky, které se čtou souvisle jako slovo, tedy nehláskují se (např. AIDS) – viz Peprník, 1992. Anglosaská tradice se častěji kloní k výkladu akronym jakožto iniciálových zkratk (srv. Brown, Miller, 2019).

Anglicizmy se vžily rovněž pro některé chirurgické komplikace ('leak' jako únik tekutiny – např. paravulární leak; nebo 'failed neck/back surgery syndrom(e)', který Paleček a Mrůzek (2003, s. 315) vystihují následovně: „Failed back surgery syndrome (FBSS) můžeme charakterizovat jako perzistující, časně recidivující nebo progredující bolesti páteře či končetiny, po chirurgickém výkonu provedeném u degenerativního onemocnění bederní páteře, jako důsledek nepřesnosti při klinickém rozhodování, operaci, pooperační péči a rehabilitaci“. Koncepte chirurgického přístupu, která akceleruje jednotlivé, zejména přípravné, články operačního procesu a snižuje tak diskomfort a zátěž pacienta, je dnes známa jako 'fast track surgery'. Vedle těchto termínů se setkáváme s anglickými výrazy pro denotáty představující chirurgické pomůcky a předměty ('set' jako předpřipravená sada nástrojů, 'box' jako pouzdro na nástroje, 'kit' jako souprava nástrojů pro určitý účel, 'sheath' jako zavaděč endovaskulárního nástroje apod.).

Ad h) V oboru fyzioterapie a rehabilitace zdomácněly původně anglické názvy některých technik, pomůcek a fenoménů. V počeštěné podobě se hojně používá výraz 'tejpování' z anglického 'taping', jakož i označení 'strečink' (původně anglicky 'stretch' = 'protahovat'). Motivací k přejímce může být v tomto případě otázka prestiže a ladnosti termínu, neboť české 'protahování' se jeví jako příliš fádní (obdobně v překladové literatuře zní světověji Harry Potter než Jindra Hrnčíř). Občasné se vyskytují v odborné i populární literatuře víceslovné anglicizmy 'trigger points' (zde úspěšně konkuruje český termín 'spoušťové body') či 'spray and stretch' (název pro techniku lokálního ochlazení a pasivního protažení). Příležitostně vyvstává potřeba pojmenovat další fenomény, jako je 'impingement syndrom' (noční bolestivost poškozeného ramene při ležení na postižené straně). Příkryl (2008, s. 278) např. zmiňuje, že „dlouhodobě neléčený impingement syndrom s rupturou rotátorové manžety vyústí v artrózu“, což je výrok dokladující v současnosti rozšíření a v jistém smyslu přirozené splývání latinizmů, anglicizmů a původních českých výrazů v odborném medicínském diskurzu.

Ad i) Farmakoterapie vzhledem ke svému dynamickému rozvoji často vyžaduje vznik nových pojmů a pojmenování. V uplynulých dekádách tak byla zavedena řada nových termínů, včetně konvenujících anglicizmů v oblasti skupin a druhů léčivých přípravků, ve sféře lékových forem a balení, jakož i v oblasti farmakodynamiky/farmakokinetiky a dalších tematicky souvisejících aspektů medikamentózní léčby. Z hlediska chemické skladby, případně terapeutického mechanismu nebo účinku se běžně hovoří o ACE-inhibitorech (inhibitory angiotenzin konvertujícího enzymu; v angličtině jde o názvučný akronym tvořící homofonní slovo: ace = eso), SSRI antidepresivách (selective serotonin re-uptake inhibitors), IMAO antidepresivách (irreversible monoaminoxidase inhibitors), v užití je také anglická zkratka TCA (tricyclic antidepressants), která ovšem koresponduje s českým 'tricyklická antidepresiva'. Moderní biologická terapie přinesla do českého odborného diskurzu také anglicizmus 'biosimilars' pro generické a zpravidla levnější alternativy přípravků biologické léčby. V souvislosti s farmakokinetikou se uplatňuje víceslovný anglicizmus 'first-pass efekt' pro (presystémový) účinek prvního průchodu medikamentu či účinné látky játry, při němž může dojít ke snížení účinku léku (Vokurka, Hugo, 2015). V souvislosti s působením a přeměnou léků v organismu jsou zavedeny víceslovné termíny 'wear(ing)-off efekt' (zkracování účinku dávek při dlouhodobém

podávání např. levodopy – Hojdarová, Vinšová, Dušek, 2013)¹¹, a 'rebound efekt' (odrazový účinek, efekt zpětného rázu – zesílení symptomů nebo fyziologické reakce po vysazení léku např. u hypnotik, opioidů či inhibitorů protonové pumpy). Ty jsou využívány i v oficiálních příbalových informacích léčivých přípravků. SUKL (Vocelka, 2016) a další autority pracují rovněž s termínem 'orphan', který byl přejat z amerického úzu a označuje léčivé přípravky pro vzácná onemocnění, u nichž jsou stanoveny výhody a stimuly pro výrobce, aby byli motivováni k jejich vývoji, produkci a uvedení na trh. V českém překladu jde o tzv. 'sirotčí léky', nicméně anglicismus 'orphan' nebo 'orphan drug' je díky své pregnantnosti a anglosaskému původu samotného konceptu poměrně hojně používán i u nás. V oblasti léčebné výživy se pak můžeme setkat s gerundiálním 'sipping' = 'popíjení', a to zejména ve vztahu ke konzumaci předepisované enterální výživy po malých dávkách mezi hlavními jídly. S ohledem na svůj substantivní charakter je v češtině sipping již standardně skloňován (genitiv: sippingu, instrumentál: sippingem). Některé anglicizmy našly uplatnění rovněž ve sféře lékových forem a balení, jako například teleskopická složenina 'diskhaler' (disk + inhaler) pro kotouče k inhalačnímu užití antiastmatik nebo antivirotik, nebo 'blister' pro platičko v balení pevných lékových forem (doslovně 'blister' = 'puchýřek', jde tedy o metaforu dle tvaru, přenesenou na konvexní balení tablety či kapsle v hliníkové nebo plastové folii).

Ad j) Několik anglicizmů se ujalo v oblasti organizace zdravotní péče, respektive dalších jejích aspektů. Urgentní příjmy jsou běžně označovány jako 'emergency', a to příležitostně i v mediálním zpravodajství. Jisté obtíže činilo převedení anglického 'first responder' do českých podmínek, neboť až do roku 2021 nebyl pro tyto osoby, které jsou vnímány jako 'poskytovatelé první pomoci na vyžádání' a mohou být i nezdravotníky, zaveden legislativní rámec. Situace se změnila s vydáním Věstníku MZ 8/2021 (Ministerstvo zdravotnictví, 2021) a původně anglickému pojmu tak mohla být přiřazena v českém prostředí příslušná extenze, zahrnující i proškolené laiky. V obecné oblasti terminologie lékařské péče je dále v užívání dvojslovný termín 'second opinion' pro nezávislý odborný názor druhého lékaře nebo kompozitní termín 'overtreatment' pro nadměrnou léčbu (případně indikovanou péči), např. motivovanou právní opatrností, snahou vykazovat více výkonů nebo pocitem, že chybějící preskripce svědčí o nezájmu lékaře na zdraví pacienta. Nový koncept, označovaný anglicismem 'e-health'¹², pak do aranžmá zdravotnických systému vstoupil v důsledku rozvoje moderních technologií a elektronické komunikace.

Ad k) Porodnictví a porodní asistence disponují anglicizmy, které mají zpravidla více-slovnou strukturu a v některých případech vešly i do obecného užívání mimo odbornou terminologii. Příkladem této popularizace je zejména aliterační 'baby box', jehož anglickou alternativou je také 'baby hatch' (doslova 'líheň'). Přes dlouhou historii jednoduchých míst pro umístění odložených dětí je možné o moderních 'baby boxech' hovořit až od druhé poloviny 20. století a k jejich většímu rozšíření došlo až s přelomem tisíciletí. Prosadily se zejména v Německu, Polsku a České republice, ale i v některých státech USA. V několika zemích je zaveden jiný systém pro záchranu odložených dětí,

¹¹ Srv. pojem 'on-off efekt' (fluktuační stav u Parkinsonovy nemoci nehledě na dobu od podání dávky levodopy).

¹² Elektronické zdravotnictví.

zvaný 'safe haven' (Rousseau, Friedrichs, 2021). V porodnickém názvosloví se dále objevuje kolokace 'blue baby', označující cyanotického novorozence po epizodě asfyxie, či 'collodion baby', značící druh genodermatózy. Čapková (2009, s. 58) v tomto kontextu poznamenává, že „[c]ollodion baby je fenotyp, jakým se projevuje při porodu mnoho chorob s poruchou rohování“.

Ad I) Prominentní postavení mezi nemnoha výsadně ošetřovatelskými anglicizmy, které nejsou zařazeny zároveň do konkrétního klinického, paraklinického či teoretického oboru, zaujímá označení ošetřovatelské klasifikace NANDA¹³. Původní etymologie z North American Nursing Diagnosis Association byla samotnou mateřskou organizací setřena z důvodu širší expanze dané diagnostické taxonomie mimo americký kontinent a 'NANDA' se stala především značkovým pojmenováním (NANDA, 2021). Určitý anglický vliv lze spatřovat ve zvýšení frekvence spojení 'edukace pacienta' pod vlivem původního anglického 'patient education', které etymologicky vychází z latiny. Pacient v minulosti nebýval možná poučován tak často jako nyní, ačkoli instrukce ohledně diety, přípravy na vyšetření a jiných aspektů zdraví a nemoci sestry a lékaři poskytovali po celou historii svého působení; především byl však tento fenomén nově teoreticky konceptualizován, což přispělo k jeho 'zviditelnění' a pod vlivem anglické literatury i k větší popularizaci celého přístupu 'edukování'.

Ošetřovatelská periodika a knižní publikace absorbují přirozeným způsobem anglické výrazy, které jsou nositeli významu nových či inovovaných pojmů. Slováčková, Slováček (2009, s. 24) např. referují o specifických potížích některých pacientů podstupujících chemoterapii: „Chemický mozek (ChemoBrain) je výraz, jež užívají pro své problémy s pamětí a koncentrací lidé s maligním nádorovým onemocněním, kteří podstupují či podstoupili protinádorovou terapii na bázi systémové chemoterapie.“ 'Chemobrain' zde ovšem působí spíše jako okazionalismus¹⁴ a je otázkou, zda se stane legitimním anglicizmem v systému českého jazyka. Stabilnější pozici si vydobyl termín 'disabilita', který se vedle oficiální Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví (WHO, 2008) objevuje také v ošetřovatelských časopisech k označení snížené schopnosti vykonávat určité fyzické, psychické či sociální úkony, objevující se v důsledku zdravotního postižení či věku (Pokorná, Mrázová, 2011) aj. Další termíny vyskytující se v ošetřovatelské literatuře a mluvené komunikaci jsou zpravidla zařaditelné do některé z výše uvedených sémantických kategorií (HIV, stent, sipping, compliance a řada dalších) nebo mají charakter obchodních značek (Resource, Silvercel, Dentaclean, Influvac, EpiPen), u nichž zčásti dochází k apelativizaci¹⁵ (Nutridrink – popíjet nutridrinky).

Z formálního hlediska představují specifickou skupinu anglicizmy ve formě zkratk, které se vyskytují napříč výše uvedenými sémantickými okruhy, ačkoli nejtypičtější jsou zřejmě v oblasti mikrobiologie, nosologie a laboratorních či zobrazovacích metod: HIV, HBsAg, AIDS, BMI, CT (adaptované a lexikalizované jako 'cétéčko'), výše zmíněná NANDA, nebo zakončení generických názvů řady moderních biologických léčiv '-mab' (z anglického 'monoclonal antibodies' = 'monoklonální protilátky'). V některých případech dochází

¹³ Jazyků znalému čtenáři možná neunikne skutečnost, že 'nanda' v Sanskritu znamená 'radost'. Jde však o nahodilou homografii.

¹⁴ Příležitostně použitý výraz, zde konkrétně citátové povahy.

¹⁵ Přejechod vlastního jména v obecné.

při užití přejatých zkratk k dubletnímu vyjádření téhož, tedy vzniku pleonasmu – např. ve spojení 'HBV virus', kde poslední iniciála (V) již zastupuje anglické slovo 'virus' a vytváří se tak zdvojené pojmenování. Jelikož jsou však zkratky zpravidla značkové povahy a nejsou pokaždé posluchačem či čtenářem rozklíčovávány na jednotlivé složky, nepůsobí tato pleonastická vyjádření větší komunikační obtíže.

Anglické přejímky dnes tvoří integrální součást odborné slovní zásoby a není důvod tuto vrstvu lexika přísně a puristicky vytlačovat z psaného či mluveného diskurzu. Naproti tomu se jeví jako rozumné nepřijímat nekriticky každou 'snadnou' výpůjčku z anglického jazyka, aniž bychom se pokusili najít její český ekvivalent konstruovaný ze zavedených domácích morfémů a významově čitelný i pro ty, kdo neovládají anglický jazyk. Každý případ nově se rodících pojmenování by měl být z tohoto pohledu posuzován individuálně a odborná mluva i zdravotnická literatura by měly citlivě reagovat na pojmové změny v oboru. Koneckonců, jsou to uživatelé jazyka, kdo mu udávají směr, a oficiální kodifikační procesy se do slovní zásoby promítají jen v některých úzce definovaných oblastech, jako je mezinárodní názvosloví léčiv. V současné době se tak anglicismy jeví jako přirozená a nepostradatelná součást lékařské, ošetrovateľské a obecně zdravotnické komunikační sféry a otázkou není, zda je z jazyka plně eliminovat, či paušálně do něj přijímat, ale spíše jak nastolit rovnováhu mezi oběma těmito extrémy.

ZÁVĚR

Anglicizmy, chápané zpravidla jako lexikální, supralexikální nebo sémantické přejímky z anglického jazyka do jazyků dalších, jsou přirozenou součástí množiny moderních způsobů obohacování přirozených jazyků, které souvisí s rozvojem poznání, techniky a společnosti. V některých oborech lidské činnosti je trend k inkorporaci anglicizmů do slovní zásoby, zkratkového repertoáru, konceptuální struktury jazyka a popřípadě též syntaktické roviny silnější než v jiných. Medicína a zdravotnické profese patří mezi ty disciplíny, které jsou přejímkám otevřené a těžší z jejich potenciálu, byť někdy inklinují až k nadužívání anglicizmů tam, kde existuje vhodný český ekvivalent. Motivace k přejímání je přitom lingvisticko-ekonomická, psychologická i společenská a často vede k efektivnímu a účelnému rozšíření stávajícího instrumentária češtiny nejen o nová slova, ale i nové poznání a možnost seznámit se s anglosaskou perspektivou v oblasti nosologie, diagnostiky, terapie a v řadě dalších.

Jak bylo ilustrováno výše, zvýšená frekvence anglicizmů je typická například pro oblast stomatologie, kardiologie, vyšetřovacích a léčebných metod (diagnostiky/terapie), nosologie, chirurgie, farmakologie, organizace péče či porodnictví a reprodukční medicíny. Anglicizmy jsou ovšem též běžnou součástí ošetrovateľského diskurzu a objevují se jak v mluveném projevu sester, tak v odborné literatuře. Přes libost či nelibost pocítovanou uživateli jazyka vůči anglickým přejímkám je možné konstatovat, že anglicizmy mají své stabilní místo v lexikální výbavě zdravotníků, ale i zástupců dalších profesních či mimoprofesionálních skupin (mluva teenagerů, svět obchodu, sport, móda aj.) Vědomí funkce, významu a motivace tohoto druhu pojmenování může vést ke zlepšení

jazykové kultury, kvalitnějšímu terminologickému porozumění a přiměřené akceptaci anglických výrazů v těch případech, kdy fungují účelně a napomáhají precizní a koncizní, tedy z hlediska jazykové ekonomie výhodné, komunikaci.

Literatura

ABRAHAM, R. T., ACQUARONE, M., ANDERSEN, A., ASENSI, A., BELLÉ, R., BERGER, F., BERGOUNIOUX, C., BRUNN, G., BUQUET-FAGOT, C. & FAGOT, D., et al. Cellular effects of olomoucine, an inhibitor of cyclin-dependent kinases. *Biology of the Cell*. 1995, vol. 83, no. 2–3, p. 105–120. Doi: 10.1016/0248-4900(96)81298-6.

ALCARAZ ARIZA, M. A. The English of the health sciences: A note on foreign borrowings. *ESPecialist*. 2012, vol. 33, no. 1, p. 67–90. ISSN 0102-7077.

ANTONOVÁ, P., ZATOČIL, T., ŽÁKOVÁ, D. a ROHN, V. Fontanovská cirkulace – „společná komora“. *Intervenční a akutní kardiologie*. 2019, roč. 18, č. 3, Suppl. A, s. 22–25. ISSN 1803-5302.

BOZDĚCHOVÁ, I. Anglicismy v českém lexiku. In: Karlík, P., Nekula, M., Pleskalová, J. (eds.) *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*, 2017. [online]. [cit. 8. 7. 2021]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/ANGLICISMY_V_ČESKÉM_LEXIKU.

BOZDĚCHOVÁ, I. a KLÉGR, A. Pseudo-anglicisms in Czech. *X International Conference on Corpus Linguistics CILC2018*. [online]. 9–11 May 2018, Cáceres. [cit. 8. 7. 2021]. Available from: https://www.nhh.no/globalassets/centres/glad/6_glad_bozdchova_klegr.pdf.

BROWN, E. K. & MILLER, J. E. *The Cambridge Dictionary of Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2019. ISBN 978-0-521-74745-5.

BURNETTE, W. N. Western Blotting: Origin and Ascent of the Species. In: Kurien, B., Scofield, R. (eds.) *Detection of Blotted Proteins*. Methods in Molecular Biology, vol. 1314. New York: Humana Press, 2015. ISBN 978-14939-2717-3.

ČAPEK, K. *Anglické listy: pro větší názornost provázené obrázky autorovými*. Praha: Aventinum, 1924. ISBN N/A.

ČAPKOVÁ, Š. Genodermatózy kojeneckého věku. *Dermatologie pro praxi*. 2009, roč. 3, č. 2, s. 58–62. ISSN 1802-2960.

ČESKO. Vyhláška č. 275/2010 Sb., kterou se mění vyhláška č. 473/2008 Sb., o systému epidemiologické bdělosti pro vybrané infekce. Novelizace vyhlášky č. 473/2008 Sb., která obsahuje surveillance dalších 15 infekčních nemocí. In: *Sbírka zákonů*, 12. 10. 2010. ISSN 1211-1244.

HASPELMATH, M. & TADMOR, U., eds. *Loanwords in the World's Languages. A Comparative Handbook*. The Hague: DeGruyter Mouton, 2009. ISBN 978-3-11-021843-5.

HOAD, T. F. *The Concise Oxford Dictionary of English Etymology*. Oxford: Oxford University Press, 1996. ISBN 0-19-283098-8.

HOFFMANNOVÁ, J. a ŠIMANDL, J. „Euročeština“ v lucemburských překladech dokumentů Evropského parlamentu. *Naše řeč*. 2008, roč. 91, č. 3, s. 113–126. ISSN 0027-8203.

HOJDAROVÁ, M., VINŠOVÁ, J. a DUŠEK, P. Možnosti farmaceutické péče o pacienta s Parkinsonovou chorobou. *Praktické lékařství*. 2013, roč. 9, č. 1, s. 13–15. ISSN 1801-2434.

KUKULA, O. *Pathologie a therapie zánětů červů (appendicitis)*. Praha: Česká grafická akciová společnost, 1913. ISBN N/A.

MÄNDLOVÁ, S. Zkušenosti s přístrojem Veinviewer na onkologické klinice. *Florence*. 2009, roč. 1, č. 12, s. 12. ISSN 2570-4915.

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ. Metodický pokyn pro systematické využívání poskytovatelů první pomoci na vyžádání (first responderů). *Věstník MZ 8/2021 ze dne 30.6.2021*, s. 3743. Praha: Ministerstvo zdravotnictví, 2021. ISSN 1211-0868.

MOTLOVÁ, L. a HOLUB, D. Compliance a adherence: spolupráce při léčbě. *Remedia online*. [online]. 2005, roč. 4, č. 6. [cit. 22. 7. 2021]. ISSN 2336-3541. Dostupné z: <http://www.remédia.cz/Archiv-rocniku/Rocnik-2005/6-2005/Compliance-a-adherence-spoluprace-pri-lecbe/e-9n-9O-bl.magarticle.aspx>.

NANDA. *Our Story*. [online]. NANDA International, 2021. [cit. 22. 7. 2021]. Available from: <https://nanda.org/who-we-are/our-story/>.

NETOUŠEK, M., ed. *Encyklopedie praktického lékaře: Abecední slovník současného lékařského vědění*, díl 8, seš. 239–272: Hallachrom-chřipka. Praha: Borský a Šulc, 1954. ISBN N/A.

ONYSKO, A. *Anglicisms in German: borrowing, lexical productivity, and written codeswitching*. Berlin: Walter de Gruyter, 2007. ISBN 978-31101-9946-8.

ORPHANET. *Portál pro vzácná onemocnění a léčivé přípravky pro vzácná onemocnění*. [online]. Orphanet, 2021. [cit. 26. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.orpha.net/consor/cgi-bin/Disease_Search_List.php?lng=CS.

PALEČEK, T. a MRŮZEK, M. Failed back surgery syndrom. *Neurologie pro praxi*. 2003, roč. 4, č. 6, s. 315–318. ISSN 1213-1814.

PEPRNÍK, J. *Anglická lexikologie*. Olomouc: Rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1992. ISBN 80-7067-090-8.

PICONE, M. D. *Anglicisms, neologisms and dynamic French*. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 1996. ISBN 90-272-3127-3.

POKORNÁ, A. a MRÁZOVÁ, R. Hojení ran z pohledu všeobecné sestry. *Florence*. 2011, roč. 3, č. 7–8. ISSN 2570-4915.

PŘÍKRYL, P. Bolesti ramenního kloubu. *Medicína pro praxi*. 2008, roč. 5, č. 6, s. 277–278. ISSN 1214-8687.

REJZEK, J. K formální adaptaci anglicismů. *Naše řeč*. 1993, roč. 76, č. 1, s. 26-30. ISSN 0027-8203.

ROUSSEAU, J. B. & FRIEDRICHS, J. B. Providing a Safe Haven: Staff Response to a Simulated Infant Relinquishment in the Emergency Department. *Journal of Emergency Nursing*. 2021, vol. 47, no. 2, p. 352–358. ISSN 0099-1767.

SCHMIDT, R. F. *Memorix – Fyziologie*. Weinheim: VCH Verlagsgesellschaft, 1992. ISBN 80-85526-18-2.

SLOVÁČEK, L. a SLOVÁČKOVÁ, B. Chemický mozek. *Florence*. 2009, roč. 1, č. 6, s. 24. ISSN 2570-4915.

SOMOLOVÁ, L., ZAPLETALOVÁ, Z., ROSA, M., HARVAN, L., OBORNÁ, I. & MOROZOVA, Y. Praktické využití endodontických sealerů na bázi biokeramiky. *Česká stomatologie/ Praktické zubní lékařství*. 2021, roč. 121, č. 2, s. 41–47. ISSN 1803-6597. doi: 10.51479/cspzl.2021.006.

SPADIA. *Žádanka velká oboustranná*. [online]. Spadia, 2021. [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: https://www.spadia.cz/media/1345/velka_oboustranna.pdf.

SVOBODOVÁ, D. *Internacionalizace současné české slovní zásoby*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7368-308-5.

TEJNOR, A. Anglicismy v odborném vyjadřování. *Naše řeč*. 1976, roč. 59, č. 2, s. 90–93. ISSN 0027-8203.

VAYÁ, A. R. & CANDEL-MORA, M. A. Emerging vocabulary: The influence of English on medical Spanish. *Revista Alicantina de Estudios Ingleses*. 2009, vol. 22, no. 22, p. 327–340. ISSN 0214-4808. doi: 10.14198/raei.2009.22.19.

VOCELKA, M. *Léčivé přípravky pro vzácná onemocnění (orphan drugs)*. [online]. Státní ústav pro kontrolu léčiv. Praha: SUKL, 2016. [cit. 22. 7. 2021]. Dostupné z: http://www.sukl.cz/file/82980_1_1.

VOKURKA, M. a HUGO, J. et al. *Velký lékařský slovník*. Praha: Maxdorf, 2015. ISBN 978-80-7345-456-2.

WHO. *Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví: MKF*. Překlad Jan Pfeiffer a Olga Švestková. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1587-2.

ŽÁKOVÁ, J. Asistovaný hatching – přínosná mikromanipulační technika pro ženy s opakovaně neúspěšným embryotransferem. *Česká gynekologie*. 1996, roč. 61, s. 6–9. ISSN 1210-7832.

Kontakt

Mgr. Bc. Roman Adamczyk, Ph.D.
oscori1@seznam.cz